

використання гімнастичних і дихальних вправ, загартовування, питання регулювання статевого життя (60-87 %). Підвищений інтерес студентів до питань регулювання статевого життя відображає актуалізацію однієї з важливих соціально-біологічних функцій молоді – репродуктивну.

Аналіз отриманої інформації свідчить про недостатню сформованість у студентів знань про здоровий спосіб життя, їхню недостатню упорядкованість та взаємозв'язок. Наявні знання не мають необхідного функціонального характеру для використання в повсякденній життєдіяльності, а студентам не вистачає пошуково-пізнавальної активності для їхнього поповнення і розширення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарчук Т.В. Формирование самооценки в процессе занятия спортом // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2002. - №2. – С. 6-7.
2. Ковалёв А.Г., Мясищев В.Н. Психические особенности человека. – Л.: ЛГУ, 1990. – 142 с.
3. Лисовский В.Т. Молодёжь как социальная категория. // Возрастная психология взрослых. – Л: ЛГУ, 1992. – 198 с.
4. Лубышева Л.И. Социальная роль спорта в развитии общества и социализации личности // Теоретическая и практическая физическая культура. – 2001. – №4. – С. 11-15.
5. Яковлев Б.П. Психическая нагрузка: практические аспекты её исследования в условиях спортивной деятельности // Теоретическая и практическая физическая культура. – 2001. – №5. – С. 23-26.

УДК [378.14 : 159.9] : 808.5 : 372.461

ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Паскевська Ю.А., к. психол. н., доцент

Запорізький національний університет

У статті проаналізовано специфічність професійної підготовки майбутніх психологів, зроблено акцент на технологіях мовленнєвої підготовки студентів-психологів, розкрито сутність практикуму з основ мовленнєвої компетентності психологів.

Ключові слова: професійна підготовка, мовленнєва компетентність психолога, навчальний процес.

Паскевская Ю.А. ТЕХНОЛОГИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПРАКТИЧЕСКИХ ПСИХОЛОГОВ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье проанализирована специфика профессиональной подготовки будущих психологов, сделан акцент на технологиях речевой подготовки студентов-психологов, раскрыта сущность практикума по основам речевой компетентности психологов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, речевая компетентность психолога, учебный процесс.

Paskevskaya J.A. TECHNOLOGIES OF PROFESSIONAL PREPARING OF THE FUTURE PSYCHOLOGIST IN THE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION / Zaporizhzhya national university, Ukraine.

This article is about peculiarities of professional preparing of the future psychologist. The ascent was made on technologies of speech preparation of students-psychologists. It is opened essence of a practical work on bases of speech competence of psychologists.

Key words: professional preparing, speech competence of psychologist, educational process.

Розвиток і вдосконалення потенційних можливостей майбутніх фахівців як суб'єктів професійної діяльності є досить актуальною психологічною й соціальною проблемою. Розбудова Української держави та її прагнення органічно ввійти до європейської спільноти ставить перед вищими навчальними закладами низку складних завдань. Процес професійної підготовки кваліфікованих фахівців та підвищення їх ефективності знаходяться в центрі уваги. Свідченням цього є постійне зростання кількості вищих навчальних закладів, які готують фахівців у галузі психології. У полі їхньої діяльності все більшої уваги набуває проблема визначення перспективних напрямків підготовки психологів, вивчення основних підходів щодо визначення стандартів діяльності психологів, їхнього професійного становлення, від рішення чого залежить рівень кваліфікованого надання психологічних послуг майбутніми практичними психологами.

Пошук нових підходів покращення кадрового забезпечення до майбутньої професійної діяльності ведеться багатьма науковцями (О.Ф. Бондаренко, Ж.П. Вірна, Л.В. Долинська, Л.М. Карамушка, З.Г. Кісарчук, С.Д. Максименко, Е.Л. Носенко, В.Г. Панок, Н.В. Пророк, Н.В. Чепелева). Проте відсутність державних стандартів підготовки психологів породжує багато суперечностей у підходах до теоретичних основ підготовки. Крім того, у багатьох працях, які присвячені професійному становленню психолога, відсутня розробленість теоретичних принципів, цілісного уявлення про особистість професіонала, факторів, які впливають на його перебіг. У цьому контексті О.Ф. Бондаренком ставиться питання про те, як готувати психологів-практиків так, щоб вони були спроможні надати реальну психологічну допомогу, а не просто експлуатувати інтерпретаційні можливості психіки.

Підготовка кваліфікованих психологів повинна орієнтуватись на поетапне оволодіння професійно значущими якостями з врахуванням поступового ускладнення психологічної інформації, росту можливостей її творчого осмислення та подальшого використання в практичній діяльності. Професійно-особистісна підготовка практичного психолога, на думку О.Ф. Бондаренка, має включати чотири взаємопов'язані аспекти:

- побудову теоретичної моделі спеціаліста, яка передбачає розробку стандартів (норм і нормативів), вимог до особистості і діяльності практичного психолога;
- первинний відбір професійно придатних кандидатів;
- розробку змісту навчання і розвитку психологів-практиків;
- розв'язання проблеми власне професійного самовизначення фахівців (проблеми професійної ідентифікації) [1, 134].

Перший рівень аналізу включає в себе світоглядне забезпечення підготовки психологів, формування в них стійкої системи цінностей, яка б відповідала професійному етикету діяльності. Здатність до здійснення трудових операцій практичного психолога, які визначаються кваліфікацією фахівця, складає другий рівень. Третій рівень передбачає "виділення самої суб'єктності спеціаліста із загальної позаособистісної системи детермінації його діяльності" такий його прояв, який вимагає персоналізації. Психолог на цьому рівні виступає в якості самого себе, представляючи свої особистісні способи розв'язування психологічних проблем, які виникають у світі людських стосунків. Це і є те, що називають „функціональною особистістю” фахівця - психолога [1, 137].

Цілком очевидно, специфіка професії практичного психолога передбачає залежність успіху роботи не лише від його особистісних характеристик, а й від мовленнєвої компетентності. Тому поряд із світоглядною та професійною підготовкою майбутніх фахівців особливого значення набуває мовленнєва підготовка, метою якої є формування професійно значущих якостей мовленнєвої культури, мовленнєвих здібностей та навичок. Варто зауважити, що специфічність професійного мовлення знаходить своє втілення в тому, що психолог виступає як особистість, яка має свою індивідуальність, свій понятійний апарат, а також специфічні мовні конструкти, тобто психолог повинен володіти багатьма професійними мовними навичками та вміннями. Не виникає жодного сумніву, що професійне мовлення практичного психолога регламентується певними цілями, задачами, засобами та способами діяльності, воно потребує набуття певних знань, навичок, досвіду. Метою статті є аналіз професійної підготовки майбутніх психологів та визначення ефективних технологій.

Однією з важливих умов мовленнєвої підготовки як складової професійної підготовки кваліфікованого фахівця є планування навчально-виховного процесу. А головною умовою цілеспрямованого формування мовленнєвої компетентності майбутніх психологів виступає належним чином організована навчальна діяльність. Формувати мовленнєву компетентність практичного психолога означає здійснювати управління їхньою навчальною діяльністю на етапі професійного навчання.

Новітньою технологією мовленнєвої підготовки психологів є розроблений та впроваджений нами практикум з основ мовленнєвої компетентності. Практикум був включений до навчального плану підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня 7.040101 – “Спеціаліст” та впроваджений у навчальний процес факультету соціальної педагогіки та психології Запорізького національного університету та став результатом застосування принципу моделювання експериментально-генетичного методу та діалогічного підходу в практиці професійного навчання майбутніх психологів. Принциповим завданням, на нашу думку, у покращенні мовленнєвої підготовки психологів є перехід від інформативних форм навчання до проблемно-ситуативних і більше насичення навчального процесу технологіями, що передбачають реальні дії тих, хто навчається, у ситуаціях мовленнєвої взаємодії.

Організація процесу практикуму з основ мовленнєвої компетентності майбутніх практичних психологів у вищому навчальному закладі розглядається нами як пусковий механізм соціально-психологічної научуваності індивіда, який у подальшому буде перевірений практикою професійної діяльності.

Сутність освітнього процесу в умовах практикуму з формування мовленнєвої компетентності майбутніх психологів полягає у створенні ситуацій та підтримки дій, які можуть призвести до формування тієї чи іншої компетенції. У навчальному процесі моделюються і створюються відносини, у які включаються студенти. Ситуації є життєво важливими для студентів, несуть на собі потенціал невизначеності, вибору (репертуару можливостей), знаходили резонанс у їхньому соціальному та професійному досвіді. Найбільш адекватною можливістю відслідкувати та сформувати мовленнєву компетентність є ситуації залучення студентів до змодельованої майбутньої професійної діяльності, тобто в ситуації взаємодії “психолог-клієнт”. Тому практикум являє собою вбудовану в навчальний процес імітаційну модель, яка є узагальненим прикладом майбутньої професійної діяльності.

При побудові навчальної діяльності студентів-психологів ми віддавали перевагу проблемно-пошуковому усвідомленню та комбінуванню в розв’язанні нестандартно-стимулюючих ситуацій, замість засвоєння ними вже готового, обробленого викладачем матеріалу. Зміст навчального процесу створювався в результаті творчих актів студентів, критерій якості якого знаходиться у сфері розвитку такої здібності, як

мовленнєво-мисленнєва креативність. Нестандартно-стимулюючі ситуації розглядаються нами як психологічні процедури, учасники яких не тільки виступають активними діячами, а й, головне, заохочуються до сприйняття себе як суб'єкта власних змін через умови ситуації, взаємні дії та впливи. Суб'єкт, що залучається до інтеракції, набуває досвіду самопізнання, самодослідження, самовдосконалення, віддзеркалюючи себе через інших. Нестандартні професійно-орієнтовані ситуації моделюють систему взаємин і взаємодій, в основі якої лежать і загальнолюдські, й професійні цінності, надають можливості емпірично випробувати різні стилі мовленнєвої поведінки через виконання різних ролей, набувати умінь і навичок, необхідних для розв'язання ситуацій мовленнєвої взаємодії. У цих ситуаціях студенти-психологи можуть реагувати спонтанно, залучаючи розумову, емоційну, вольову, моторну сфери психічної діяльності.

У цьому ж контексті ми використовували дидактичний принцип навчання на високому рівні складності – один із основних принципів дидактичної системи навчання Л.В. Занкова [2], тобто навчальний матеріал та методи його вивчення були такими, що перед студентами постійно виникали перепони, які потребували подолання. При засвоєнні знань суб'єкти навчання здійснювали на доступному для них рівні максимально складну аналітико-синтетичну діяльність.

У процесі практикуму формування професійного мовлення майбутніх психологів здійснюється в результаті взаємопов'язаної діяльності викладача й студента при певному змісті навчання. Змістом навчання виступає система знань, вмінь, навичок, які зумовлені специфікою професійної мовленнєвої діяльності психолога. Разом із тим, зміст навчання не задається, а породжується його учасниками в процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Виступаючи компонентом фахової підготовки, практикум дозволив вирішити такі завдання:

- сприяти актуалізації й усвідомленню студентами власного мовленнєвого потенціалу;
- забезпечити поглиблення та систематизацію знань, понять з основ мовленнєвої компетентності практичного психолога й розкриття їх змісту;
- сприяти формуванню діалогічної інтенції майбутнього психолога.

Психологічним ефектом впровадження методичного забезпечення практикуму з основ мовленнєвої компетентності психолога стали розвиток та реалізація творчих здібностей і мовленнєвої компетентності майбутніх психологів у вирішенні нестандартних професійних ситуацій, формування сенситивності, емпатійності, гнучкості та динамічності мислення, збагачення власного репертуару мовленнєвих дій.

Аналіз та узагальнення підходів щодо системи підготовки практичних психологів засвідчили неоднозначність думок, а також виявили той факт, що професійна підготовка практичних психологів на сучасному етапі не може будуватися за класичною схемою. Сьогодні пріоритетним нами вважається не стільки дослідницька складова, скільки соціально-практична. Гармонійне поєднання всіх аспектів професійної підготовки можливе на базі сучасних соціально-психологічних технологій. Перспективи вирішення проблеми підготовки майбутніх фахівців лежать, на наш погляд, у площині інтеграції представлених моделей у практиці навчання, що сприятиме не лише досягненню необхідного рівня кваліфікації психолога, а й забезпеченню ефективності надання психологічних послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко А.Ф. Психологическая помощь: теория и практика: Уч. пособие. – К.: Укртехпрес, 1997. – 216с.

2. Занков Л.В. Дидактика и жизнь. – М.: Наука, 1968. – 173 с.
3. Максименко С.Д. Генезис существования личности. – К.: Из-во ООО “КММ”, 2006. – 240 с.
4. Максименко С.Д. Психологічні проблеми особистісно – орієнтованого навчання. Психолого-педагогічні проблеми гуманізації шкільної освіти// Зб. матеріалів міжрегіонального науково-практичного семінару. – Київ – Рівне. – 1997. – С. 39-42.
5. Основи практичної психології / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та інші: Підручник. – К.: Либідь, 1999. – 536 с.
6. Пов'якель Н.І. Професійна рефлексія психолога-практика // Практична психологія та соціальна робота. – 1998. – № 6-7. – С. 3-6.
7. Чепелева Н.В. Формування професійної компетентності в процесі вузівської підготовки психолога–практика// Актуальні проблеми психології. Наук. записки Інституту психології ім. Г.С. Костюка. – К., 1999. – Вип.19. – С.271-278.

УДК: 378.4 (477.64-21) : 378.14 (4)

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Пашенко С.Ю., к. пед. н., доцент, Романенкова Л.О., к. пед. н., доцент

Запорізький національний університет

У статті розглянуто основні положення та особливості впровадження у навчально-виховний процес вищої школи України інноваційних освітніх програм підготовки Європейських бакалаврів та магістрів за спеціальністю «Європейські перспективи соціального включення» (на основі досвіду факультету соціальної педагогіки і психології Запорізького національного університету).

Ключові слова: соціальна робота, соціальне включення, європейська інтеграція, люди з особливими потребами, Болонський процес.

Пашенко С.Ю., Романенкова Л.О. ЗАПОРОЖСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье рассмотрены основные положения и особенности внедрения в учебно-воспитательный процесс высшей школы Украины инновационных образовательных программ подготовки европейских бакалавров и магистров по специальности «Европейские перспективы социального включения» (на основе опыта факультета социальной педагогики и психологии Запорожского национального университета).

Ключевые слова: социальная работа, социальное включение, европейская интеграция, люди с особыми потребностями, Болонский процесс.

Paschenko S., Romanenkova L. NATIONAL UNIVERSITY OF ZAPORIZHZHYA IN THE CONTEXT OF EUROPEAN EDUCATIONAL FIELD / Zaporizhzhya national university, Ukraine.

The article is devoted to the main issues and peculiarities of applying the innovative educational programs of European Bachelor and Master of Inclusion Studies into the process of higher education in Ukraine (grounded on the experience of the Department of Social Pedagogics and Psychology, National University of Zaporizhzhya).

Key words: social work, social inclusion, European integration, people with special needs, Bologna process.

Сьогодні в Україні процеси розбудови нової демократичної, соціально зорієнтованої держави потребують висококваліфікованих спеціалістів соціальної сфери, адже